

PROFESOR HIERONIM SZCZEGÓŁA

90. urodziny Profesora Hieronima Szczegóły
- współtwórcy zielonogórskiego środowiska naukowego

Dariusz Dolański
Robert Skobelski

24 września br. Profesor Hieronim Szczegóła obchodził swoje 90. urodziny. Profesor należy do grona założycieli zielonogórskiego środowiska naukowego. Był jednym z głównych organizatorów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze i twórcą Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, późniejszej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Pełnił także funkcję pierwszego rektora tej uczelni, najpierw z mianowania - w latach 1971-1975 - i później, w wyniku wyborów, w latach 1981-1984 i 1996-1999. Warto podkreślić, że Hieronim Szczegóła był pierwszym w Zielonej Górze doktorem, również, jako pierwszy, wywodzący się z lokalnego środowiska, uzyskał habilitację oraz tytuł profesora. Jego życiorys jest życiorysem człowieka, który wierzył, że marzenia można przekuć w rzeczywistość i że idea zielonogórskiej drogi do uniwersytetu jest możliwa do zrealizowania. Jak nikt inny współtworząc obie uczelnie, a potem trzykrotnie kierując jedną z nich, przyczynił się do rozwoju tutejszego środowiska naukowego - nie tylko reprezentowanej przez siebie historii, ale też nauk społecznych, technicznych, ścisłych i nawet sztuki. Karierę akademicką rozpoczął jeszcze w 1965 r., piastując stanowisko zastępcy rektora w Wyższej Szkole Inżynierskiej, jej większość poświęcił uczelni pedagogicznej, aby przejść na emeryturę jako profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego. Był bezsprzecznie jednym z liderów i autorytetów całego środowiska, które zawsze liczyło się z Jego opinią, niezależnie od tego czy akurat pełnił eksponowaną funkcję, czy też nie.

Hieronim Szczegóła urodził się w 1931 r. w Rostarzewie - wsi położonej 7 km na wschód od Wolsztyna w rodzinie o tradycjach organicznikowskich i patriotycznych. Dziadek Profesora - Sylwester był jednym z założycieli Banku „Rolnik Polski” we Lwówku i przez długi okres patronował towarzystwu „Młodzież Polska”, zaś ojciec - Józef - brał udział w powstaniu wielkopolskim i wojnie z bolszewi-

kami w 1920 r. Hieronim Szczegóła dorastał w otoczeniu polskich i niemieckich rówieśników, co nie było bez znaczenia dla ukształtowania się Jego późniejszych postaw i zainteresowań naukowych.

Gdy wybuchła II wojna światowa Profesor miał 8 lat i zaliczoną pierwszą klasę szkoły powszechnej. Czas niemieckiej okupacji spędził na przymusowej pracy u niemieckich bauerów. Po wyzwoleniu i dwóch latach nauki w gimnazjum, wybrał sobie, jako miejsce dalszej edukacji Liceum Pedagogiczne w Sulechowie, po ukończeniu którego w 1951 r. dołączył do grona jego nauczycieli. Uczył wówczas m.in. późniejszych profesorów zielonogórskiej WSP i Uniwersytetu Zielonogórskiego: historyka - Joachima Benyskiewicza oraz pedagoga i polonistę - Wojciecha Pasterniaka. Przełomowym dla kariery Hieronima Szczegóły stał się rok 1953, gdy po dwóch latach pracy w szkolnictwie otrzymał płatny urlop na studia historyczne, które podjął w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Pracę magisterską, poświęconą krakowskiej szkole historycznej, napisał pod kierunkiem prof. Józefa Garbacika.

Po studiach, wraz z żoną, rozpoczął pracę nauczyciela w Technikum Rolniczym w Szprotawie. Przypadło mu tu, pomimo historycznego wykształcenia, nauczanie języka polskiego i niemieckiego. Jednocześnie Profesor zaangażował się w różne działania organizacyjne na rzecz edukacji i kultury. Od razu został zastępcą dyrektora szkoły, organizatorem i prezesem Szprotawskiego Towarzystwa Kultury, zaś w 1960 r. przygotował obchody 700-lecia Szprotawy, które zapoczątkowały odbudowę zniszczonego w 60 proc. miasta. Ponadto Hieronim Szczegóła był cztery kadencje radnym i przewodniczącym Komisji Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, należąc do grona jego założycieli. Ta aktywność spowodowała, że Profesorowi proponowano pracę

Hieronim Szczegóła jako reprezentant województwa zielonogórskiego w lekkiej atletyce, 1952

Laureaci Lubuskiej Nagrody Kulturalnej za 1961 rok. Od lewej Hieronim Szczegóła, Marian Szpakowski i Jerzy W. Brzoza; fot. Czesław Łuniewicz

Z prof. Hansem Adolfem Jacobsenem, rzecznikiem Rady ds. Cywilnego Kierownictwa Bundeswehry i doradcą ds. polityki wschodniej ministra spraw zagranicznych RFN, Bonn 1975

w centralnych urzędach w Warszawie i w Zielonej Górze, jednak wolał się zająć działalnością badawczą.

Ożywienie życia naukowego w Zielonej Górze i regionie lubuskim stało się wkrótce jednym z głównych celów Hieronima Szczegóły. Sam przyjął propozycję prof. Garbaci, aby pod jego kierunkiem napisać doktorat. Na temat, obronionej w 1964 r. na krakowskiej WSP dysertacji, wybrał głogowską wojnę sukcesyjną. Pracę badawczą musiał godzić z obowiązkami rodzinnymi i zawodowymi, zmagając się z brakiem naukowych bibliotek w regionie i to w okresie, kiedy naukowy wyjazd do Poznania, Wrocławia czy Krakowa był prawdziwą wyprawą. Tym bardziej należy podkreślić, że stworzona w tych trudnych warunkach rozprawa pt. *Koniec panowania piastowskiego nad Środkową Odrą*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Poznańskiego w 1968 r., jest do dzisiaj podstawowym opracowaniem dotyczącym historii pogranicza śląsko-brandenburskiego w późnym średniowieczu.

Kiedy w 1965 r., po kilku latach przygotowań, w Zielonej Górze zorganizowano Wyższą Szkołę Inżynierską, Hieronim Szczegóła został powołany na stanowisko zastępcy rektora, jako pełnomocnik ds. dydaktycznych. Był on - oprócz rektora, doc. Jerzego Kotakowskiego, jednocześnie jedynym pracownikiem WSI, który w tym początkowym okresie posiadał stopień naukowy. Kierował także Zespołem Nauk Społecznych, przekształconym następnie w Studium Nauk Społeczno-Politycznych. W tym czasie naukowe zainteresowania Profesora zaczęły przesuwac się w kierunku najnowszej historii Polski, czego efektem stało się uzyskanie w 1970 r. na UAM stopnia doktora ha-

bilitowanego nauk humanistycznych. Podstawą postępowania była praca pt. *Przemiany ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947*.

Mimo utworzenia WSI, ciągle pozostawała żywa myśl o powołaniu w Zielonej Górze także uczelni pedagogicznej. Szły w tym kierunku liczne działania, m.in. inicjatywa budowy dużej, nowoczesnej biblioteki publicznej, którą zrealizowano dzięki zabiegom m.in. Hieronima Szczegóły. Kiedy więc w 1971 r. zapadła decyzja o uruchomieniu w mieście Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, władze wojewódzkie powierzyły doc. dr. hab. Hieronimowi Szczególe jej organizację. Został on też pierwszym rektorem tej placówki wnosząc poważny wkład w opracowanie modelu uczelni humanistycznej w warunkach miasta wojewódzkiego średniej wielkości. Pierwsza inauguracja roku akademickiego odbyła się w Sali Kolumnowej Wojewódzkiej Rady Narodowej 1 października 1971 roku. Stworzona wówczas przez Profesora koncepcja uczelni oraz umiejętnie dobrana kadra pozwoliły w 1973 roku przekształcić młodą szkołę, jako jedną z pierwszych WSN w kraju, w Wyższą Szkołę Pedagogiczną, w której - w kadencji 1973-1975 - ponownie pełnił funkcję rektora. W tym czasie została też zbudowana w ekspresowym tempie nowoczesna, jak na tamte czasy, siedziba uczelni przy ówczesnej ul. Krośnieńskiej (czyli obecnej al. Wojska Polskiego). W WSP Hieronim Szczegóła kierował Zakładem Nauk Społeczno-Politycznych (1974-1983), a po utworzeniu Instytutu Historii w 1983 r. został jego pierwszym dyrektorem (funkcję tę pełnił przez 13 lat). Pięć lat po habilitacji uzyskał tytuł pro-

Jako rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w kadencji 1973-1975; fot. Zbigniew Żuber

fesora nadzwyczajnego (1975), a następnie zwyczajnego (1987).

W konsekwencji przemian społeczno-politycznych lat 1980-1981 powrócono do wyborów władz w szkolnictwie wyższym. W ich wyniku Profesor został ponownie wybrany rektorem w kadencji 1981-1984. Zgodnie z regulaminem wyborczym kandydaci na rektora mieli być zaopiniowani przez KZ „Solidarność” i Związek Nauczycielstwa Polskiego. Obie organizacje zgodnie zaakceptowały jego kandydaturę, mimo iż był członkiem PZPR. W listopadzie 1981 r. studenci WSP przystąpili do ogólnopolskiego strajku. Rektor musiał wówczas podejmować trudne i kontrowersyjne decyzje, znajdując jednak rozwiązania, które pozwalały dalej studiować lub publikować osobom narażającym się ówczesnym władzom. Zasadniczo w zielonogórskiej WSP w okresie stanu wojennego udało się uniknąć zwolnień pracowników, skutkujących pozbawieniem środków utrzymania, nie został także relegowany żaden z działających w NZS studentów.

Od 1984 r. Profesor pełnił tylko funkcję dyrektora Instytutu Historii. Prowadzona przez niego konsekwentnie polityka kadrowa, polegająca na przestrzeganiu okresu uzyskiwania awansu naukowego oraz uzupełnianiu kadry badaczami spoza Zielonej Góry, zaowocowała uzyskaniem przez Wydział Humanistyczny uprawnień do nadawania stopnia doktora w zakresie historii. W 1996 r., gdy uczelnia znajdowała się w okresie kryzysu organizacyjnego

Jako rektor WSP przyjmuje upominek od rektora Pedagogische Hochschule w Poczdamie prof. Harry'ego Apelta; fot. Czesław Luniewicz

i finansowego, Hieronim Szczegóła uległ namowom przyjaciół na kandydowanie na stanowisko rektora. Znowu został wybrany, pełniąc tę funkcję do 1999 r. Głównym jego celem stała się naprawa systemu zarządzania, usunięcie zatorów finansowych, dokończenie inwestycji oraz kontynuacja rozwoju uczelni w obszarach kształcenia nienauczycielskiego.

Rektor Hieronim Szczegóła podjął także kroki związane z utworzeniem uniwersytetu. W grudniu 1988 r. z Jego inicjatywy odbyła się I Konferencja Rektorów Wyższych Uczelni Województwa Lubuskiego. Jej celem stało się nawiązanie współpracy między uczelniami, a także dyskusja nad perspektywami szkolnictwa wyższego w regionie i utworzenia uniwersytetu. Ukonstytuowało się wówczas Kolegium Rektorów Województwa Lubuskiego, którego przewodniczącym został Hieronim Szczegóła. Uniwersyteckie perspektywy stały się trwałym elementem dyskusji i działań lokalnych środowisk, czego efektem w 2001 r. stało się połączenie Politechniki Zielonogórskiej i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Uniwersytet Zielonogórski.

W roku 2001 Hieronim Szczegóła przeszedł na emeryturę już jako profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego. Przez następne 10 lat nie zaniechał pracy dydaktycznej i naukowej, prowadząc seminaria i wykłady, promując nowych doktorów, biorąc czynny udział w postępowaniach habilitacyjnych i publikując. Jego działalność na rzecz rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie, a także na polu oświaty i kultury, została doceniona przez mieszkańców Zielonej Góry i regionu: jeszcze w 1974 r. Profesora wyróżniono tytułem „Lubuszanina trzydziestolecia”, w 1993 r. znalazł się w gronie „najwybitniejszych zielonogórczyków w dziejach”, zaś w 2010 r. przyznano mu honorowe obywatelstwo Zielonej Góry.

Przez 50 lat swojej pracy naukowej Hieronim Szczegóła nawiązał kontakt i współpracę z licznym gronem pracowników nauki z kraju i zagranicy. Wygłaszał wykłady w Niemczech, Francji, Holandii, Czechosłowacji, ZSRR i na Węgrzech. Opublikował 32 książki, ponad 400 artykułów i po-

nad 200 prac popularnonaukowych. Był założycielem i redaktorem „Przeglądu Lubuskiego” (1971-1986). Wśród najważniejszych pozycji książkowych Profesora wyróżnić należy: *Jan Głogowczyk* (Katowice 1967) oraz *Zielona Góra. Rozwój miasta w Polsce Ludowej* (Poznań 1984). Profesor wypromował 16 doktorów. Odbił staże naukowe w Bonn, Kolonii, Berlinie i Lille. Przez wiele lat był Członkiem Rady Naukowej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, przez trzy kadencje członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Nauki. Uczestniczył w komitetach PAN: Nauk Politycznych, Historii i Badań nad Polonią; został członkiem Komisji ds. Reformy Oświaty przy premierze Jerzym Buzku. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych, w tym Krzyż Oficerski i Komandorski Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą w 2001 r.

od góry:

Hieronim Szczegółta otrzymuje wyróżnienie za działalność sportową z rąk prezesa Polskiego Związku Lekkiej Atletyki Ireny Szewińskiej podczas uroczystości 50-lecia Oddziału w Zielonej Górze, 2001

Prezydent Zielonej Góry wręcza prof. Hieronimowi Szczegółcie tytuł Honorowego Obywatela Zielonej Góry. Na zdjęciu także przewodniczący Rady Miejskiej Adam Urbaniak i radna, wicemarszałek senatu V kadencji Jolanta Danielak, 2011; fot. Ewa Duma

Hieronim Szczegółta na emeryturze z wnuczkami - Leną (z lewej) i Sarą (z prawej)

